

1.

2.

Rudolfinska sestra Rdečega križa Valentina (Marija) Vavpotič

Marjeta Berkopec

1. Lažji ranjenci na obisku pri svojem tovarišu (Vir: Ilustrirani glasnik, 1914)

2. Prizori iz raznih bolnišnic. Levo in zgoraj deželna bolnišnica v Ljubljani, desno celjska bolnišnica
(Vir: Ilustrirani glasnik, 1914)

Začetki usposabljanja posvetnega negovalnega osebja v Avstro-Ogrski monarhiji segajo v 19. stoletje. Leta 1875 (Anon, 2020) ustanovljeno društvo Rudolfiner je od leta 1882 v dunajski bolnišnici Rudolfinerhaus (vodil jo je kirurg Theodor Billroth) usposabljal negovalno osebje za oskrbo bolnih v mirnem in ranjenih v vojnem času. Društvo je v sporazumu z Rdečim križem zagotovilo, da bo v vojnem času prvobitna dolžnost negovalnega osebja oskrba ranjencev. »Rudolfinke sestre Rdečega križa« (Šimac, 2011) niso bile redovnice, ampak so se v društvu zavezale, da bodo za določeno dobo (npr. treh let) pomagale tistim bolnikom, med katere jih bo poslalo predstojništvo.

Pisni viri (Dolenjske novice, 1915; Šimac, 2011) navajajo, da je leta 1903 na Dunaj odšla Marija Vavpotič iz Novega mesta in opravila dveletni bolničarski tečaj ter postala rudolfinška sestra z imenom Valentina.

Marija Vavpotič se je rodila 8. februarja 1879 v Kamniku okrajnemu zdravniku Janezu in Mariji Vavpotič (roj. Obrekar). Glede na njene rojstne podatke upravičeno lahko sklepamo, da je bila mlajša sestra priznanega slovenskega slikarja Ivana Vavpotiča (roj. 21. 2. 1877 v Kamniku). Družina se je zaradi očetove zdravniške službe večkrat selila. Tako se je Marija šolala najprej v Postojni, ko pa so se preselili v Novo mesto, se je šolala pri šolskih sestrah De Notre Dame, njen brat pa je obiskoval novomeško gimnazijo. Kasneje je končala tudi tečaj na učiteljski šoli v Ljubljani.

31. oktobra 1903 je odšla na Dunaj, kjer je opravila dveletni bolničarski tečaj in postala rudolfinška sestra z imenom Valentina. Štiri leta je ostala v bolnišnici na Dunaju, nato je delovala še v bolnicah v Bosni v Zavidoviću, v Švici v Zürichu, v Avstriji, na Štajerskem in Tirolskem. Strezbo bolnih je opravljala v tedanjih imenitnih plemiških rodbinah, predvsem po Italiji.

Tik pred začetkom prve svetovne vojne, 2. julija 1914, je bila premeščena v bolnišnico Rdečega križa v Lvov, kjer je ostala do prihoda ruske vojske. Svojcem v Novo mesto je večkrat pisala. V začetku avgusta 1914 omenja, »da so morali lazaret s civilnimi bolniki izprazniti ter ga pripraviti za vojaštvo. Rdeči križ sam je moral oskrbeti 10.000 bolniških postelj. Za židovske vojake je bilo določenih 300 postelj. V bolnici se je vežbalo nad 100 pomožnih sester, večinoma poljske plemkinje, ki so prišle na bojišče. Ker je ta organizacija medverska, je bila v Lazarjevi bolnici predstojnica Židinja in tudi večina sester, pa dve protestantke celo iz Severne Amerike.«

V svojih pismih je pogosto omenjala, kako težke so razmere, v katerih živijo in delajo rudolfinke. Stanovale so v podstrešnih sobicah z majhnimi okni, skozi katere je prihajala le pičila svetloba. Ob velikem številu vedno novih ranjencev so brez odmora delale od jutra do večera »ne da bi si mogla premeniti obleko ali sezuti čevlje«. Konec avgusta so v lazaret pripeljali velik transport ranjencev, večinoma so to bili štajerski fantje. Ker v sobah ni bilo več prostora, so jih nastanili kar po hodnikih. Pisala je tudi o tem, kako se je razveselila slovenske govorice. Materne besede pa so bili v tujih krajih veseli tudi slovenski rojaki.

Galicija, pokrajina, ki je danes razdeljena med Poljsko in Ukrajino, je bila del nekdanje Avstro-Ogrske monarhije. Ob izbruhu velike vojne leta 1914 so bili tudi slovenski fantje pozvani, naj se pridružijo svojim vojaškim enotam, napoteni so bili na vzhodno fronto v boje proti ruski armadi. Največ jih je padlo prav v prvih mesecih v bojih na prostranstvih Galicije, ocenjujejo, da med 10.000 in 15.000 (Anon, 2018).

Slovenski vojaki so služili v polkih avstro-ogrskemu armade, vključenih v 3. korpus, ki so leta 1914 večinoma odšli na vzhodno bojišče proti Rusiji. Avgusta je avstro-ogrška vojska sodelovala v spopadih v Galiciji. Med 18. in 23. avgustom 1914 je na obsežnem območju med rekama Vislo in Dnjestrom prišlo do hudih in krvavih bojov med avstro-ogrskimi in ruskimi enotami. Po neuspešnih protiofenzivah se je 3. korpus umaknil prek reke San do Karpatov. Oktobra 1914 je Avstro-Ogrska začela ofenzivo, da bi rešila trdnjavo Przemysl na reki San iz ruskega obroča. Trdnjavsko mesto z obsežnim sistemom utrdb in širokim obrambnim pasom je bilo izjemno pomembna obrambna točka v Galiciji, saj je varovalo prehodo čez reko San in železniško progno od Lvova proti Krakovu.

Avstro-ogrška vojska je bila po začetnih uspehih v ruski protiofenzivi znova prisiljena v umikanje na obrobja Karpatov in Beskidov. Vojna je v izjemno težkih zimskih razmerah počasi prešla v pozicijsko. Januarja in februarja 1915 je Avstro-Ogrska začela veliko ofenzivo v Galiciji s ciljem deblokade Przemysla. Zadnja povsem samostojna vojaška operacija v Galiciji se ni posrečila in poleg množice padlih je bilo znova zajetih veliko avstro-ogrskih vojakov, tudi Slovencev. Marca 1915 se je trdnjava Przemysl po šestmesečnem obleganju vdala (Štepec, 2018).

Po neuspešni protiofenzivi se je prvega septembra iz mesta Lvov začelo umikati tudi zdravstveno osebje skupaj z ranjenici. Ko so po štirih dneh prispeli na Dunaj, je sestra Valentina ponovno pisala očetu, kaj vse so morale sestre pretrpeti med potjo: »Od Lvova smo si morale najeti dva voza, da bi dospele do prve proste železnične postaje, Sambor. Morale smo same plačati voznikoma 250 kron, vsaka sestra po 25 K. Vožnja v tistih „šajtrgah“ je trajala 20 ur. Med potjo nismo dobile niti suhega kruha, piti vode nismo smele, ker je bilo v Galiciji strogo prepovedano. Okrog Lvova so vse hiše v razvalinah, ljudje spe v jarkih, matere so porodile na takih bornih vozovih, poleg tega mnogo umirajočih ob potih, bolnih, izstradanih ljudi ... kaj tako groznega še nisem videla, nisem imela za mogoče. Zrla sem pač že marsikatero bedo, a pri takih prizorih kar mrzlo gomaži po človeku. Med potjo smo obvezovale mnogo ranjencev ... V železniškem kupeju je predstojnica vsaki sestri še hitro s svinčnikom napisala spričevalo, potem je vsako sestro prepustila njeni lastni usodi. Sestre, ki so pod državno nemško organizacijo, so izstopile v Oderbergu v Šleziji ... Ko sem prišla na Dunaj, sem šla k šefu Rudečega križa, ki mi reče, naj vendar še poskusim vrniti se v Lvov, naj se ne bojim kozakov. In tako je določenih za Galicijo zopet 300 sester, ki odpotujejo jutri opoldan, a edina jaz prav v središče gališko, v Lvov. Neka prednica mi je rekla, naj bi se strežbi posvetila v bližini moje domovine, a dr. Silbermark ni hotel o tem nič slišati, in tako grem jutri proti Lvovu, če me bodo pustili noter ali me morda zadene krogla. Na Rusko - Poljskem so kozaki dva lazareta popolnoma razdejali, vse ranjence, sanitejce in sestre sežgali ... « Zaradi padca Lvova se ji ni uspelo vrniti, zato so jo poslali v Przemysl še pred prvim obleganjem.

Najdaljše (Jegorov, 2018) obleganje med prvo svetovno vojno, obleganje avstro-ogrške trdnjave Przemysl, je trajalo od

septembra 1914 do marca 1915. Trdnjava je bila na takšne dogodke popolnoma pripravljena z velikim številom vojakov in (takrat) modernim orožjem. Ruski napad in avstrijski poskus prebitja blokade ni vodil nikamor, dokler Rusi niso v roke dobili nekaj težke artilerije. Ker so se znašli pod hudim obstreljevanjem, pošle pa so jim tudi zaloge, so se avstro-ogrski vojaki poskušali prebiti ven le nekaj dni pred padcem trdnjave. V tem poskusu so izgubili 4000 mož in se 4 dni kasneje predali.

Valentina Vavpotič je v Przemyslu delala v epidemijski bolnici, tam zbolela in 7. decembra 1914 za kolero tudi umrla. Vest o njeni smrti je družina v Novem mestu prejela 10. junija 1915.

Literatura in viri

Anon, 2018. V Galiciji so slovenski vojaki dobili obeležji. Available at.: <https://100letkobarid.potmiru.si/2018/06/06/v-galiciji-so-slovenski-vojaki-dobili-obelezji/> [30.8.2020].

Anon, 2020. Die Geschichte des Rudolfinerhaus. Available at.: <https://www.rudolfinerhaus.at/das-rudolfinerhaus/rudolfiner-verein-rotens-kreuz/geschichte/> [20.8.2020].

Jegorov, B., 2018. 7 nepremagljivih trdnjav, ki jih je ruska vojska uspela osvojiti. Available at.: <https://si.rbth.com/zgodovina/81598-7-nepremagljivih-trdnjav-ki-jih> [20.8.2020].

Šimac, M., 2011. Vojna 1914 – 1918: Od fronte do zaledja. In: Šimac, M., Keber K. »Patriae ac humanitati!«: Zdravstvena organizacija v zaledju soške fronte. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAŽU, p. 48.

Štepec, M., 2018. Slovenski vojaki na vzhodnem bojišču. Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Available at.: http://www.100letprve.si/mejniki/slovinci_na_vzhodnem_bojiscu/index.html [30.8.2020].

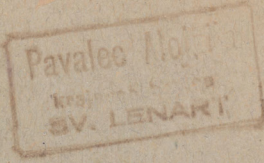
Znidarčič, A., 2013. Vavpotič, Ivan (1877–1943). Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAŽU. Available at.: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi764889/#slovenski-biograf-ski-leksikon> [30.8.2020].

Časopisni viri

Dolenjskim junakom v spomin. Dolenjske novice (9.7.1915), številka 15, pp. 57–58. Available at.: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XWURXNUO/f3oda73a-9ef3-42bf-af5-5-ce638ad5e500/PDF> [30.8.2020].

Ilustrirani glasnik (1.10.1914), letnik 1, številka 5, p. 1. Available at.: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZNPREL39/6a5c62fb-8a88-435a-8b45-62c310236ef5/PDF> [30.8.2020].

Poštnina plačana v gotovini.

BABIŠKI VESTNIK

LETNIK XV.

DOLENJSKE NOVICE

Dolenjske Novice izhajajo vsak petek; ako : : jo ta dan praznik, dan pojavnj. : :
Cena jun je za oboje leto (od aprila do aprila) 3 K, za pol leta 1-50 K, naročnina : :
za Nemčijo, Italijo in druge evropske države vsake 3-50 K, za Ameriko 4-50 K. : :
Líst in oglasi se plačujejo naprej. : :
: Vse dopise, naročilno in ostanila : :
: sprejema tiskarna J. Krajevc nasl. : :

Dolenjski junakom v spomin.

Stara kakor nova zgodovina nam pripoveduje o junakih čiml samopit žensk, ki jih občuduje vsa svet. Tudi v vojnah so se odlikovali. Med najslavnejše spada Ivana d'Ark ali Devica Orleanska. Ki je Francijo rešila pred angleškimi napadi. Njena tuženost do Boga in do ogrožene domovine je dobila najlepše založbove. Njena duša altajev in bo v doglednem času praprljena za svatstvo. — Ob zadnji balkanski vojni smo čitali več inen pogumnih deček, ki so se tudi v boju za kraljastni in slobodo zlati proti vobolstnemu zatiranu kršćanske raje. A tudi v sodnji avstrijski vojni je bilo čitali vol devojki, ki so se pridružile poljskim legijam in naši armadi, da branijo svojo domovino. A mnogo je oseb ženskoga spola, o katerih se v jarnosti skoro nič ne izvje, ki na v sedani evropski krizi

Rudolfska sestra Rdečega križa
Valentina Vavpotičeva je vobogledne rodilne novomeškega c. kr. okrajnega nadzornika go. dr. Ivana Vavpotiča — torej naša ožja rojakinja dolanjska.
Marija Vavpotič je bila rojena 9. febr. 1879 v Kamniku na Goropokim, kjer je njen oče tedaj izvrševal svoj zdravniški poklic. Ko se je oče radi spremembe službenega mesta preseljeval, se je vided tega naladla Mari šolala v Postojni, v Novem mestu očevca v bližnjem Smilčelu v sobotnem zavodu Notre Dames. Dvorsila je tudi sokolovrini tečaj na učiteljski pripravniški v Ljubljani. A njeno srejo jej je narokoval, naj se poveže s boji vršitenemu poklicem, ki je vsaj dolona v avstrijskega klicem dragega očeta in ljubljene matere — katere je bil član gospejine Vincencijevo družbe in Novem mestu obrisala mamitkatere samo ubogih sirot in zapuščenih bolnikov — skor tednema poklicem bolniške strelbe. Morda so jej odnevale v duši tudi besede našega pesnika, ki ga je čitala v sobnih letih:

Dne 31. oktobra 1903 se Marija Vavpotičeva podela na Dunaj k Rudolfski križi, kjer obiskuje dvedletni tečaj ter postane Rudolfska sestra z imenom Valontina. V ondotnem bolniškem zavodu ostane s Valentina še štiri leta. — Svoj zlovoljni poklic je potem izvrševala še v drugih bolniškah kakor: v Bosni v Zavrlovlju, v Svid v Zürichu, po Nizji Avstrijskem, Stajerskem in Tirolskem. Na to društvo se namreč obratuje posebno inteligence za strelbe svojih obolelih članov. Tako je tudi sestra Valentina prišla v visoke kroge in si je ogledala vsakega znamenitih krajev posebno solonje Italijo.
Ko so vse okolice kazale, da izbruhne vojska, je bila s. Valentina dne 2. julija 1914 brozjavno poročana v glavno mesto Italije — Lever, da se nastani v Lazarjevi bolnici Rudolfske križe, kjer je vstrajala do prihoda ruske armade. Zanimiva so njena namazila, ki jih je večkrat med bojnim vrvojem pošiljala svojem v Novo mesto. Začetkom avgusta 1914

imajo prestat Rudolfske. Stanovale so v podstrešnih sobah s malimi okenci, skodi katere je dodajalo le piko svetlobe. — Ko so se dovžali ranjenci, raslo je čedo na trud. — Koliko brezspalnih noči, neprežena od jutra do večera, ne da bi si mogla prenesti obeko ali sanati čevljev. Videl obilnega letanja po opravkih in dolgega stanja na kasarnem tlaku so jej noge obbolele. Dne 28. avgusta — po znanih velikih bojih na vrhobu od Lovca so dobili v Lazarovo bolnico velik transport ranjencev, večimoma Stajerci. Ker po sobah ni bilo več prostora, nastanilo so jih na bolniških. Kako se je s. Valentina razvedrilo oblije, ko uvidi vojaki zasliši slovenske govornice. Njunoa vsesila doledni so bili tudi ropki Slovenci. Šče v pitjih krajih človek čuti moč materine besede. — Dne 1. septembra naznanja, da in Levca vse bolj. Zdravčki in zdravstvo z bolniki so odvažajo v notranjost naše države, nemake sestre, podarice nemške države so že obile. — Lazarjevo bolnico že obilje — sed je obrujen proti židom —

1947

Babiški vestnik (Vir: Gordana Njerjčić)

Pobuda za zbiranje glasila Babiški vestnik

Spoštovane članice in člani,

Delovna skupina za ohranjanje zgodovine zdravstvene in babiške nege pri Zbornici – Zvezi si prizadeva zbrati vse izdane številke Babiškega vestnika. Namen zbiranja je digitalizacija gradiva, ki bi bilo tako dostopno članom in članicam.

Nekaj izdanega gradiva je že zbranega, zato vas vljudno prosimo, da nam pošljete gradivo, ki je izšlo v letih 1929 do 1941 (letnik 1 do 13, urednica Katinka Kvartič), 1946 do 1969 (letnik 14 do 37). 14. letnik je izšel januarja 1946, urednik je bil Josip Lovec. Zadnji letnik, letnik 37, je dejansko ena sama številka, 1-12. Izšel je po letu 1969, urednica Leopolda Šmid.

Gradivo, prosim, posredujte po pošti ali osebno na naslov: Babiški vestnik (DS ZG)

Zbornica – Zveza
Ob železnici 30 A
1000 Ljubljana

Kontaktne osebe:

Gordana Njenjić: gordana.njenjic@hotmail.com

Anita Prelec: izvrсна.direktorica@zbornica-zveza.si

Irena Keršič: irena.kersic1@gmail.com

Če nam boste gradivo podarili, bo arhivirano v knjižnici Zbornice – Zveze.

HVALA ZA SODELOVANJE IN
OSTANITE ZDRAVI.

Delovna skupina za ohranjanje zgodovine
zdravstvene in babiške nege
Irena Keršič